

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PSYCHOLOGIE

Vývoj kresebních dovedností: Dětská kresba – kresba rodiny

Seminář z psychologie duševního vývoje

Vypracovala: Leitnerová Darina a Vítková Blanka

Brno, 10.5. 2008

Obsah

Úvod

Význam barev

Základní symboly

Subjekty:

Jarda

Kuba

Pavel

David

Seznam použité literatury

Úvod

Dětská kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Není pouhou hrou či sněním, ale zahrnuje v sobě kromě hry a snění též realitu, tudíž ji nemůžeme opomíjet.

Kreslení je vlastně hra, která dítě baví a díky níž záhy poznáme, jeho vědomá i nevědomá přání. Dítě je při kreslení motivováno tím, co ho trápí nebo zajímá.

Dnešní děti mají ve škole jen zřídka možnost kreslit a pokud ano, nemůže se nechat unést svou vnímavostí a citlivostí. Chce – li dostat dobrou známku, musí při vyuování vytvořit kresbu, která zpravidla kopíruje realitu.

Význam barev

V antice byla barva spojována s některou planetou nebo bohem. Žlutá se bztahovala ke Slunci, zářící hvězdě, a znamenala štědrost a víru. Červená byla barvou Marta, to kvůli jeho impulzivnosti, hněvivosti a agresivitě. Modrá byla spojována s Jupiterem – věrností, mírem a pravdou. K Venuši se přiřazovala zelená a vyjadřovala naději a snahu o dorozumění. Bělavá barva Měsíce odrážela čistotu, spravedlnost a absolutno.

M.Rousseau ve své knize „Barvy“ říká: „Most Blackfriars v Londýně byl smutně proslulý počtem sebevražd, které se tu odehrály. Byl natřený černě. Když most natřeli zeleně, počet sebevražd klesl o třetinu.“

Je prokázáno, že extravertní děti, kteří jsou impulzivně činorodé, jsou obráceny směrem ven, překypují aktivitou, vřele vyjadřují své cit a stále vyhledávají kontakty, jeví se jako necitlivé, které ovšem snadno zraní afektivní šoky, používají velký počet barev, hlavně žlutou, oranžovou, červenou a bílou.

Oproti tomu introverti, kteří obtížně navazují kontakty a vyvíjí jen omezenou činnost, se spokojí s malým počtem barev. V průměru to bývá jedna až dvě barvy, většinou modré nebo zelené, fialové či černé. Stabilní dítě, které je dobře sociálně adaptováno, používá zpravidla čtyři až šest barev.

Barvy v dětských kresbách:

Černá se vyskytuje v jakémkoli věku. Prozrazuje určitou míru úzkosti. Někdy svědčí o bohatém vnitřním životě. Symbolika černé je ale zvláštní v pubertě, tehdy vyjadřuje ostych ve vyjadřování citů a nepřístupnost.

Hnědá a tmané nevýrazné barvy, jenž jsou psychoanalyticky považovány za regresivní, odráží špatnou rodinnou a sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Tyto barvy s oblibou volí umíněné děti.

Červená: používá – li dítě před šestým rokem pouze červenou, je to normální. Po šestém roce už ukazuje na tendenci k agresivitě a nedostatečnou kontrolu emocí. U nemocných dětí nemá červená tak sytý odstín.

Modrá: i děti mladší pěti let ji používají. Vyznačují se tím, že narozdíl od dští používajících červenou více kontrolují své chování. V šesti letech používání modré znamená, že je dítě dobře adaptované. Modrá začíná nahrazovat hnědou v období, kdy dítě už nechce zůstat „miminkem“. Ovšem používá – li výhradně modrou, jde už o přílišnou sebekontrolu.

Zelená odráží spíše sociální vztahy. Její použití je srovnatelné s modrou.

Fialová se často vyskytuje ve spojení s modrou a prozrazuje úzkost. Malé děti ji využívají jen málokdy. Je příznakem neklidu – objevuje se hlavně v obdobích obtížné adaptace a někdy se vedle ní objevuje zelená.

Žlutá je často spojována s červenou. Občas ukazuje na velkou závislost dítěte na dospělém

Základní symboly

Strom

Strom je symbolem člověka. Stejně jako „postava“, i strom prodělává vývoj podle věku dítěte. Normální dítě kreslí během svého vývoje různé stromy.

První jsou „čmáranice“, stejně jako postava nabývají vzhledu „hlavonožce“, později se kmen rozširuje směrem dolů a na ničem nespočívá. Později však čára znázorňující zem přetne kmen a strom zakoření. V této etapě se dítě dobře zařadilo do rodinného i sociálního života.

V 8 – 10 letech přichází „strom jako koule“. Jak dítě roste, nabývá znaků rostliny zvláštního typu. Pokud i po 10. Roce dítě kreslí „strom jako kouli“, jde o zpoždění duševního nebo citového vývoje.

Důležité je umístění stromu na list papíru. Umístění ve vrchní části představuje oblast intelektuální, duchovní, kontakt s okolím, prostředím. Je to „já“ dítěte. Spodní část představuje nevědomí, pudy, erotický a sexuální život. Levá část introverzi, egoismu, pouto k matce. Pravá strana extraverzi, pokrok, pouto k otci.

Důraz je také kladen na strukturu stromu. Kmen představuje stabilní „já“ dítěte. Větve vyjadřují, jak dokáže uplatnit svou osobnost ke vztahu k okolí. Dostředivý seměr značí introverzi, odstředivý naopak extraverzi.

Poškození větví nebo kmene jsou známkou nějakého traumatu. Čím výš se poškození nalézá, tím kratší doba od něj uplynula. Strom široký dole vypráví o materiálně založeném dítěti. Naopak strom široký hoře svědčí o dítěti založeném duchovně a mysticky.

Obloha

Obloha je symbolem tužeb. Představuje dokonalost čistotou své nekonečnosti.

Země

Narozdíl od ostatních symbolů, které patří do oblasti fantazie, je Země obrazem statečným, jenž poskytuje bezpečí, symbolem rovnováhy a stability. Stojíme „oběma nohama na zemi“.

Co dítě při kreslení vynechalo

Při interpretaci kreseb je třeba přihlížet jak k pozitivním znakům a příběhům, které dítě vypráví, tak i ke znakům negativním – k tomu, co dítě zapomene nakreslit, nebo k části kresby, kterou vynechá.

Případy vynechávek, kdy dítě soustředí všechnu psychickou energii na nápad, jenž ho zcela pohltí, tak, že zapomene ne to, co je podle nás zjevné, ale u něj patří do oblasti nevědomí, většinou poukazují na problémy dítěte. Existují i takové vynechávky, které jsou mnohem příznačnější a vyjadřují citové či sociální problémy.

Subjekty:

Vybrali jsme pět dětí, jimž jsme zadali stejný úkol: Nakresli svou rodinu. Děti se pohybují ve věkové kategorii v rozmezí od 7 do 13-ti let.

Kuba – 7 let

Způsob kresby:

Kuba namaloval obrázek, ale pozadím se nezabýval, což vypovídá o možné úzkosti nebo určité intelektuální chudobě. Je dítětem mírným, dává přednost křivkám. Převládá žlutá, červená, jedná se tedy o extraverta. Převažující žlutá barva ukazuje na jistou závislost dítěte na dospělém.

Slunce:

Jeho přítomnost v dětské kresbě bývá spojena s určitým významem. Sluneční kotouč je skutečně na obrázku nepostradatelný a jeho výskyt ukazuje na vliv otce – dítě, které má s otcem dobré vztahy, nakreslí teplé slunce s věncem paprsků. V opačném případě je sluníčko vybledlé nebo „schované za horou“

Ruce:

Ruce jsou dobře vyznačené – vyjadřují sociabilitu.

OTEC A MATKA :

Rodiče spolu mají na obrázku evidentně hezký vztah.

Sourozenec:

Jakubův bratr (první na motorce) je jistým způsobem znehodnocen. Nemá vlasy, oči, uši ani ústa. Někdy dítě na sourozence žárlí a proto se snaží jeho obraz nějakým způsobem poškodit. Sourozenci jsou potom nedokreslení, slepí, jednoručí; zkrátka úplně pokažení.

Subjekt:

Kuba se na nakreslil „normálně“ – jeho věk a vzhled odpovídá skutečnosti. Akceptoval se tedy takový, jaký je a své postavení vedle sourozence prožívá v podstatě bez problémů. Stejně jako bratr i on nemá uši, oči, nos ani ústa. Postavy bez úst jsou typické pro děti, které doma postrádají vlivnou, láskyplnou komunikaci.



Jarda – 8 let

Způsob kresby:

Jarda je na první pohled extravert – třídu baví svými komickými kousky. Jeho obrázek ovšem vypovídá o něčem jiném. Ve své kresbě preferuje rovné čáry a úhly, jedná se tedy o realistu. Jarda stejně jako většina introvertů použil menší počet barev – stačila mu pouze hnědá, modrá a černá. Převládající hnědá odráží špatnou rodinnou i sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Tyto „regresivní“ barvy rády volí umíněné děti.

Uši:

Uši chybí – značí jistou neschopnost komunikovat.

Ruce:

Chybějící ruce svědčí o problému. Dítě má buď problémy sexuální (masturbace) nebo sociální (delikvence).

Paže:

Paže nejsou. Jejich vynechání většinou souvisí s masturbací.

Nohy:

Ohnuté nohy se vyskytují u křehkých a depresivních dětí. Takové nohy někdy odráží snížení fyzické nebo psychické schopnosti.

Rodiče:

Oba rodiče na obrázku chybí. Dítě se cítí samo, čemuž přitakává i vedlejší opuštěná houpačka. Rodiče na něj nemají čas, postrádá je – „je sám“.



Pavel – 9 let



Způsob kresby:

Celý obrázek je v podstatě „vykreslen čarami“, které jsou nekontrolovatelné, hlavně v případě oblohy a kopce. Jde tedy o dítě neklidné a agresivní. Pavel upřednostňuje červenou a oranžovou barvu, jedná se tedy o extraverta.

Strom:

„Strom jako koule“ typický pro děti Pavlova věku. Kmen se ze shora dolů zužuje, vypovídá o tom, že dítě bude založeno spíše duchovně a mysticky. Zakořenění stromu též ukazuje, že se Pavel dobře zařadil do rodinného i sociálního života. Pavlův strom se nachází v pravé části papíru, což vyjadřuje, že je orientován k pokroku, sociabilitě a má dobrý vztah k otci.

Pes:

Domácí zvíře svědčí o dobrém přizpůsobení Pavla k okolí. Na psa je ale možné pohlížet různě. Je věrný pánovi, ale často bývá na vodítku (viz obrázek), tudíž jeho samostatnost a nezávislost jsou relativní. Nepostaví se na odpor, když se s ním špatně zachází a zároveň mu lze závidět pohlazení.

Symbolický význam psa tudíž není jednoznačný.

Postavy:

U postav chybí uši, což naznačuje neschopnost komunikovat.

Ruce jsou podobné hrabičkám, ovšem s pěti prsty. Jsou v podstatě dobře vyznačené – vyjadřuje jistou sociabilitu.

Paže jsou odtažené od těla – příznak již zmíněné sociability.

Rodina:

Pavel je dítě z města, je pro něj tedy příznačné, že svou rodinu umístil na venkov, neboť je v přírodě a volně dýchá.

OTCOVA POSTAVA je vyšší než Pavel, lze se tedy domnívat, že oidipovský komplex Pavel ještě nepřekonal. Nasvědčuje tomu také strom, stojící mezi ním a otcem. Je to jistý způsob agresivity, jenž se u dětí projevuje buď zmrzačením postavy „soka“, či zmenšením, odstunutím do pozadí a to vždy podle vědomého či nevědomého citového postoje chlapce k otci. Znehodnocení se také může projevit tím, že mezi dítětem a otcem stojí kus nábytku, zeď, velká vzdálenost nebo strom, který se objevuje u Pavla.

MATKA je od otce oddělena dítětem to znamená, že Pavla v první řadě trápí konflikty mezi rodiči.

PAVEL se nakreslil ve věku a vzhledu, jenž odpovídá realitě. Akceptuje se tedy takový, jaký je. Na obrázku se umístil doprostřed, čímž si dodává hodnotu a to ukazuje na jeho narcistní sklony.

David – 13 let



Barva:

U Davida převažuje modrá barva, která vyjadřuje větší kontrolu nad emocemi a agresivitou.

Strom:

Stejně jako u Pavla je strom zařazen vpravo. David je tedy orientovaný na pokrok, sociabilitu a má dobrý vztah k otci. Větve na stromu mají dostředivý směr, jedná se tedy o introverta. (Už na první pohled evidentní. David si obtížně hledá kamarády. Má jenom jednoho, s kterým se stýká i mimo školu. V cizím prostředí je nejistý, stydlivý, neupoutává na sebe pozornost.)

Postavy:

Brada – na obrázku se vyskytuje pouze u otce. Ruce jsou dobře vyznačené, vyjadřují tedy určitou sociabilitu. Paže ochablé, u těla, čímž vyjadřují určitý pocit prohry.

Rodina:

Také David je dítě z města, proto je pro něj příznačné, že svou rodinu nakreslil v přírodě.

OTEC je nakreslen v normální velikosti.

MATKA na kresbě chybí. David ji nenakreslil „protože je bez ní klid“. Stává se, že dítě má potíže se zobrazením některých osob a členů rodiny, proto je nenakreslí vůbec. Dá tak průchod své agresivitě a prostě je z „obrázku vyloučí“. Je to zcela normální projev agrese, která nemusí být jen negativní, ale může být i známkou rozpaků nebo ostychu. Nepřítomnost některého z rodičů je spíše výjimečná. Své rodiče nekreslí pouze děti, které se za ně stydí, nebo s nimi mají velmi konfliktní vztahy. Což je případ Davida, u něhož díky nastupující pubertě jsou konflikty s matkou na denním pořádku.

SOUROZENEC. Davidova sestra je na obrázku nakreslena podstatně menší, než ve skutečnosti je. Jelikož studuje mimo domov a dojíždí nepravidelně, většinou jednou za měsíc, bývá rodičům vzácnější. Proto oproti Davidovi není ustavičně napomínaná, rodiče ji neupozorňují na chyby a naopak, snaží si jí „užít“. To vzbuzuje v Davidovi žárlivost, neboť jeho rodiče chválí víceméně málo. Naopak se zaměřují na jeho chyby, které se snaží odstranit. Ten dostává pak pocit, že je v podstatě nepolepšitelný, což vede k určité rezignaci.

DAVID je na obrázku také menší, než ve skutečnosti je. Vypodobnil se v tzv. „zlatém věku“ kdy byl dítětem, neměl starosti a problémy (puberta). Jeho sestra byla doma a všichni se mu věnovali. Dnes rodiče podnikají a na Davida nemají už tolik času, ostatně tak je to uvěšiny dětí dnešní doby. Obrázek je zpodobněním jeho rodiny, ale z druhého pohledu jde vlatně o zobrazení určitého ideálu. Sám sebe umístil doprostřed obrázku, což ukazuje na jeho narcistní sklony.

Seznam použité literatury:

- R.Davido – Kresba jako nástroj poznání dítěte
- internet